

87896

Tre rovfågels och fem tättingars vinterutbredning 1977-78 - rapport från Svenska vinterfågelräkningen

Winter distribution of three species of birds of prey and five species of passerines - report from the Swedish Winter Bird Census

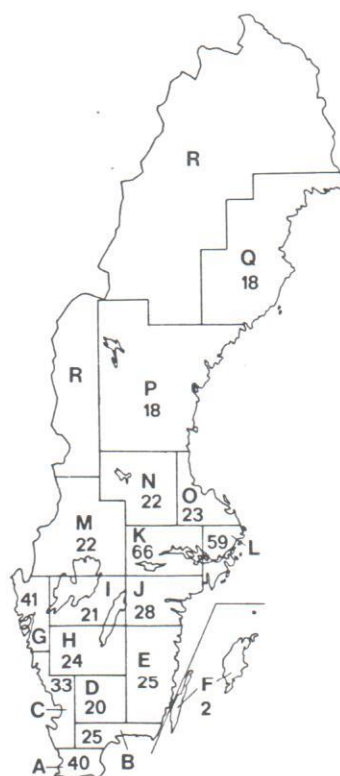
HANS KÄLLANDER, SVEN G. NILSSON & SÖREN SVENSSON

Denna rapport behandlar några valda arters vinterutbredning under jul/nyårshelgen 1977-78 sådana den framgick av resultaten från vinterfågelräkningen. Resultat från 487 rutter fanns tillgängliga då analysen gjordes i slutet av januari 1978. Rutterna fördelade sig över landet så som framgår av figur 1. Med undantag för Öland och Gotland är södra Sverige ganska väl täckt av inventeringar. I Norrland är inventeringarna fåtaliga och stora delar av norra Norrland är helt oinventerade liksom de västligaste delarna av södra Norrland. Även inom områdena P och Q finns stora luckor.

Områdesindelningen enligt figur 1 har gjorts för att inom varje delområde kunna slå samman resultat från minst ett 20-tal rutter. På så sätt erhålls ett medelvärde för de olika regionerna och eventuella effekter av enskilda, avvikande rutter elimineras till stor del. Medelvärdena är förmodligen ganska typiska för de skilda regionerna med reservation naturligtvis för de brister i representativitet för olika biotoper som säkerligen finns.

I kartpresentationen (figur 2 och 3) har vi valt att ange mängden observerade fåglar per 10 rutter. Observera vidare vid studium av kartorna att skräfferingar av samma täthet inte har samma kvantitativa betydelse vare sig i absoluta tal eller i relation till varandra på de olika artkartorna. För Gotland och Öland har inga siffervärden angivits eftersom vi hade tillgång till resultat från bara en rutt på vardera ön.

Flera långtidsstudier av vinterfågelfaunan på olika platser i Sverige har visat den stora mellanårsvariationen i olika arters förekomst (Tyler 1963, 1968, Gyllin 1966, 1967, Gyllin m.fl. 1968). Resultat från en enda vinter måste därför tolkas försiktigt. Vi har därför diskuterat de behandlade arternas utbredning mycket kortfattat.

Figur 1. Indelningen av Sverige i delområden samt antalet inventeringsrutter inom vart och ett. Inom norra och västligaste Norrland (betecknat R) gjordes inga inventeringar.

Census regions, and the number of routes in each region. Parts of northern Sweden (designated R) were not censused.

Ormvråken visar en stark koncentration till Götalands sydligaste delar, men förekommer sparsamt över hela Götaland. Foto: Allan Wedrén.

The Common Buzzard occurs over much of southern Sweden but with a clear concentration in the south and south-west.

Ormvråk

Ormvråken uppvisar en mycket stark koncentration till sydligaste Götaland, där antalet observerade i medeltal låg på ungefär 3-4 exemplar per rutt (figur 2). I resten av Götaland förekom arten mer än tio gånger så sparsamt. I Svealand gjordes inte alls några observationer.

Den bild inventeringen givit är förmodligen ganska typisk för en normal vintersituation (jfr. Ulfstrand 1970).

Fjällvråk

Fjällvråken är liksom ormvråken allmännast i sydligaste Götaland (figur 2), men har registrerats i blott cirka 1/10 så många exemplar som denna. Fjällvråken visar ett intressant utbredningsområde. Den saknas i stora delar av Småland, men finns inom ett brett band från Uppland över mälardalskapen och Västergötland till västkusten, dvs. i den mellansvenska sänkan. Vi ser här alltså en antydning till skillnader i de två arternas vinterekologi.

I Närke t.ex. är vinteriakttagelser av ormvråk få (Gyllin & Larsson 1969), och medan fjällvråk regelbundet förekommer vintertid i Kivsmaredalen, uppträder ormvråk endast vissa vintrar (Gyllin m.fl. 1968).

Tornfalk

Tornfalken är starkt koncentrerad till västkusten och södra Skåne (figur 2). I övrigt förekommer bara enstaka fåglar. Vinterutbredningen överensstämmer således väl med de områden i Sverige som har det mildaste vinterklimatet och därmed den kortaste tiden med snötäckt mark.

Nötskrika

Nötskrikans utbredningsbild (figur 3) torde i grova drag överensstämma med utbredningsbilden under häckningstiden, även om en viss förskjutning mot söder är sannolik. Således kan man t.ex. förmoda att mälardalskapen hyser en lika tät häckande population som exempelvis Småland.

Preliminära granskningar av resultaten från räkneprioderna i oktober och november antyder att det då fanns en västlig tyngdpunkt i oktober, varefter det redan i november skedde en kraftig minskning i västra Sydsverige. Under julperioden ligger tyngdpunkten i sydost även om skillnaderna inte är särskilt stora.

Figur 2. Tre rovfågelarters utbredning under jul-nyår 1977-78. Inom vita områden gjordes inga observationer av arten. Frågetecknet mellan Öland och Gotland markerar att öarna ej inventerats tillräckligt (endast en rutt på vardera).

Mid-winter distribution 1977-78 of the Common Buzzard (left), the Rough-legged Buzzard (middle), and the Kestrel (right). In regions without hatching no observations of the species were made. The question mark indicates that Öland and Gotland were insufficiently censused (only one route on each island). The keys give the number of birds observed/10 routes.

Tornfalken är ännu
The Kestrel is ev

Ormvråk

Fåglar / 10

28-3

2-3

0,4-

allmännast i
 har registre-
 exemplar som
 ssant utbred-
 lelar av Små-
 från Uppland
 ergötland till
 ka sänkan. Vi
 nder i de två

r av ormvråk
 dan fjällvråk
 Kivsmareda-
 vintrar (Gyl-

ill västkusten
 förekommer
 ningen över-
 råden i Sveri-
 statet och där-
 kt mark.

ur 3) torde i
 bredningsbil-
 en viss för-
 Således kan
 apen hyser en
 n exempelvis

resultaten från
 vember anty-
 dpunkt i okto-
 er skedde en
 erige. Under
 sydost även
 ra.

av arten. Fråge- ▶

Kestrel (right). In
 and Gotland were

Tornfalken är ännu mer koncentrerad till västligaste och sydligaste Götaland än ormvråken. Foto: Jan Elmén.
The Kestrel is even more concentrated to westernmost and southernmost Sweden than the Common Buzzard.

Ormvråk

Fåglar / 10 rutter

28-37

2-3

0,4-1,4

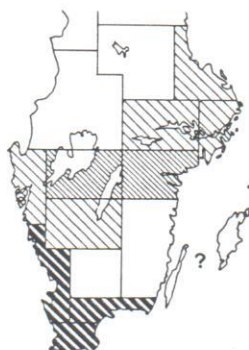
Fjällvråk

Fåglar / 10 rutter

3-5

1-2

0,4-0,9

Tornfalk

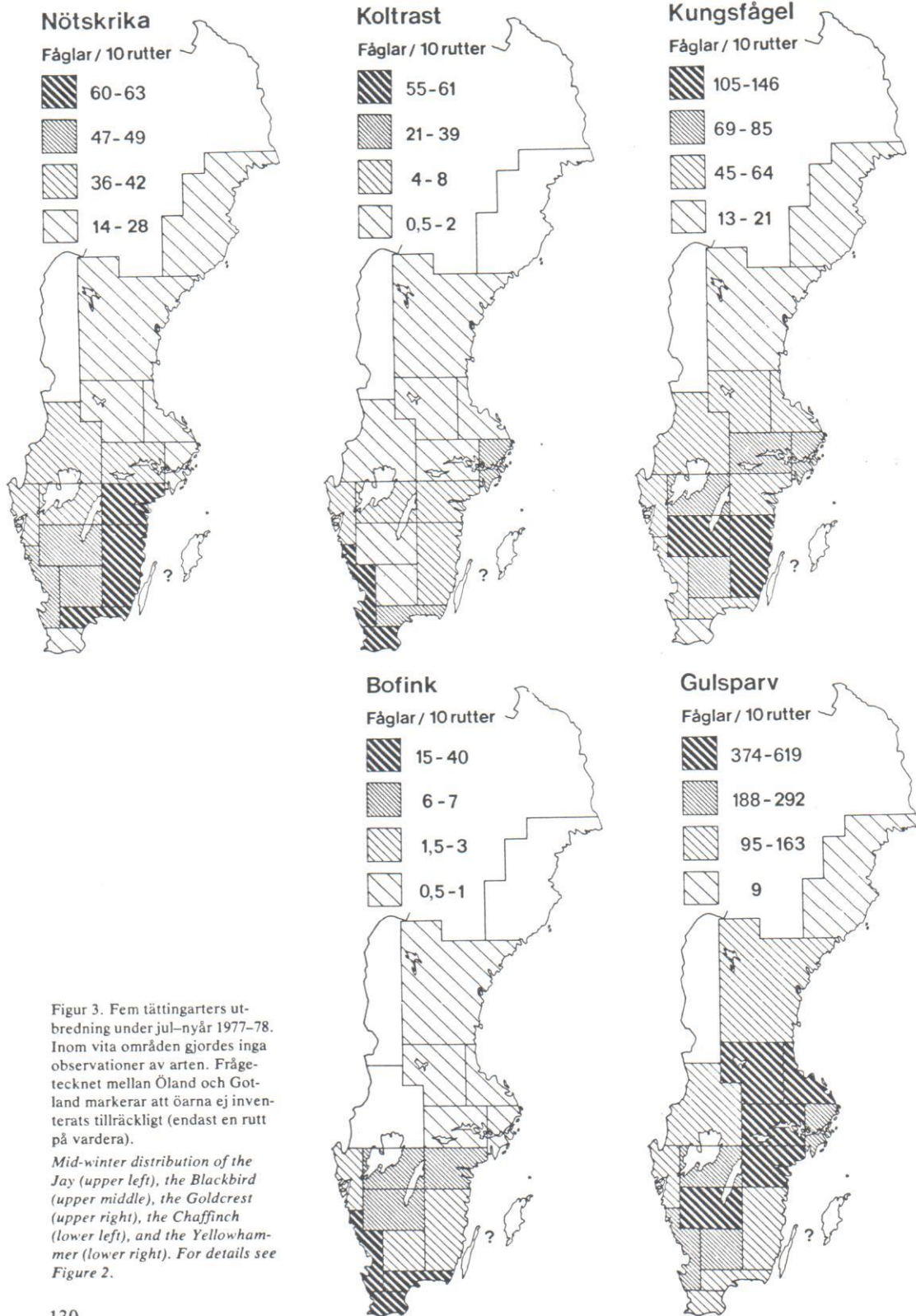
Fåglar / 10 rutter

2-4

1,5

0,5-0,8

Figur 3. Fem tättingarters utbredning under jul-nyår 1977-78. Inom vita områden gjordes inga observationer av arten. Frågetecknet mellan Öland och Gotland markerar att öarna ej inventerats tillräckligt (endast en rutt på vardera).

Mid-winter distribution of the Jay (upper left), the Blackbird (upper middle), the Goldcrest (upper right), the Chaffinch (lower left), and the Yellowhammer (lower right). For details see Figure 2.

Koltrast
Kartan över
emplar i
finnar m
samt - o
da Stoc
koltraste
tone en
vintrar.
drygt 50
holmsbe
fåglar. I
frågan.

Kungsfå
Kungsfå
kraftigt
räknings
således
bare än
berodde
registrer
taland. I
1/10 så

Bofink
Bofinke
land, oc
ka exer
vintern

Gulspar
Gulspar
land mo
ter. I I
Lenner
gulspar
1958-59
tionens
1958-59
vintern
rades g
närliigg

Ett varmt
vinterfåge

Koltrast

Kartan antyder att koltrasten finns i spridda exemplar långt upp i Norrland. Riktigt täta bestånd finner man dock bara i södra och västra Götaland, samt – och detta är intressant – i det tätbebyggda Stockholmsområdet. I södra Götaland är koltrasten stannfågel i den meningen att åtminstone en del av de lokalt häckande fåglarna övervintrar. Det vore intressant att ta reda på om det drygt 500 km nordligare övervintrande stockholmsbeståndet också utgörs av traktens häckfåglar. Färgringmärkningar skulle snabbt lösa frågan.

Kungsfågel

Kungsfågeln är en känslig art som kan minska kraftigt under vintern. I en tidigare vinterfågelräkningsrapport (Källander m.fl. 1976) visade vi således att kungsfågeln minskade avsevärt snabbare än mesarna, och vi ansåg att minskningen berodde på att fåglarna dog. Vintern 1977–78 registrerades de högsta tätheterna i delar av Götaland. I Norrlands kustland är kungsfågeln bara 1/10 så vanlig.

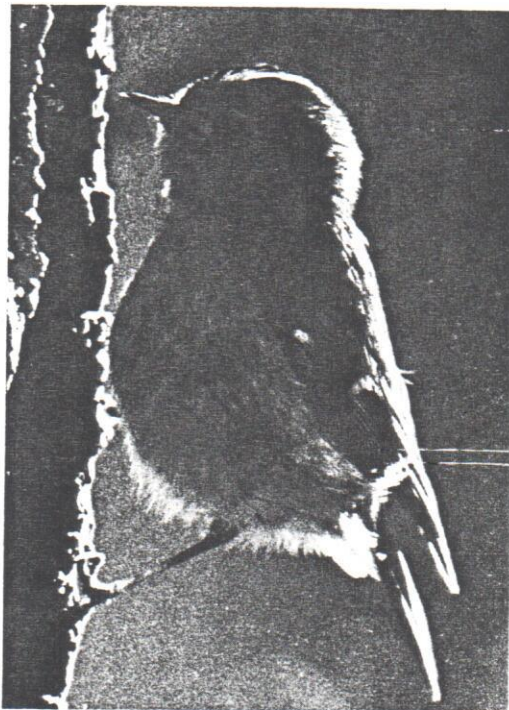
Bofink

Bofinken förekom förvånansvärt talrikt i Götaland, och ända upp i södra Norrland fanns enstaka exemplar kvar. Kanske är förklaringen att vintern var snöfattig fram till jul–nyår.

Gulspurv

Gulsparven förekom talrikt i Götaland och Svealand med en del svårförklarliga orgelbundenheter. I Norrland tunnades antalet ut mot norr. Lennerstedts & Ulfstrands (1959) jämförelse av gulsparvens förekomst vintrarna 1957–58 och 1958–59 antyder att den övervintrande populationens tyngdpunkt kan växla år från år. Vintern 1958–59 föreföll den således ligga nordligare än vintern innan. Liksom i vårt material konstaterades ganska betydande skillnader mellan olika närliggande regioner.

Ett varmt tack riktas till alla som deltagit den gångna vinterns vinterfågelräkning.

Kungsfågeln var nästan hundra gånger talrikare i delar av Götaland än i Norrland. Foto: Thomas Terne.

The Goldcrest was almost one hundred times more numerous in parts of South Sweden than in northern Sweden.

Summary

The 1977–78 winter distribution of the Common Buzzard *Buteo buteo*, the Rough-legged Buzzard *B. lagopus*, and the Kestrel *Falco tinnunculus*, together with that of the Jay *Garrulus glandarius*, the Blackbird *Turdus merula*, the Goldcrest *Regulus regulus*, the Chaffinch *Fringilla coelebs*, and the Yellowhammer *Emberiza citrinella*, based upon data from the Swedish Winter Bird Census, are presented in a series of maps (Figures 2–3).

The Common Buzzard was concentrated to South Sweden with the highest density furthest south (on average about 3–4 birds per route of 20 5-min stops), whereas the Rough-legged Buzzard also occurred across south Central Sweden. In southernmost Sweden almost ten times as many Common as Rough-legged Buzzards were recorded. The Kestrel showed an even stronger concentration to the mild (and hence less snow-covered) western and southern regions.

The winter distribution of the Jay probably roughly reflects that of the breeding season, although a slight southward shift is likely. The Blackbird occurred over much of Sweden with a clear concentration in the south and west, and with very low numbers in the north. Interestingly, there was another concentration in the Stockholm region with its high human population. The density of Goldcrests was about one hundred times higher in South Sweden than in northern Sweden. The Chaf-

finch was much more common, and occurred further north, than expected. The highest densities were, however, recorded in the mildest areas in the south and west. The Yellowhammer, finally, showed a very complicated picture. Its distribution probably changes from one winter to the other.

The number of routes in each region of the country, upon which the distribution maps are based, is given in Figure 1.

Litteratur

- Gyllin, R. 1966. Vinterfågelfaunan vid Oset. I. Passeriner. *Fauna och Flora* 61:142-170.
- Gyllin, R. 1967. Vinterfågelfaunan vid Oset. II. Non-Passeriner. *Fauna och Flora* 62:223-244.
- Gyllin, R., Johannesson, H. & Larsson, K. 1968. Dagrovfåglar och ugglor i Kvismaredalen vintrarna 1954/55-1966/67. *Vår Fågelv.* 27:196-219.
- Gyllin, R. & Larsson, K. 1969. Vinterfåglar i Närke 1954/55-1967/68. *Vår Fågelv.* 28:51-54.
- Källander, H., Nilsson, S. G. & Svensson, S. 1976. Vinterfågelräkningen. *Vår Fågelv.* 35:340-345.
- Lennerstedt, I. & Ulfstrand, S. 1959. Gråsiskans (*Carduelis flammea*), grönsiskans (*Carduelis spinus*) och gulspärvens (*Emberiza citrinella*) förekomst i Sverige vintrarna 1957-58 och 1958-59. *Vår Fågelv.* 18:215-219.
- Tyler, G. 1963. Vinterfågelfaunan på Malmölandet, Östergötlands län. *Fauna och Flora* 58:105-119.
- Tyler, G. 1968. Vinterfågelfaunan på Malmölandet. II. *Fauna och Flora* 63:50-65.
- Ulfstrand, S. 1970. Ormvråkens *Buteo buteo*, sparvhökens *Accipiter nisus* och blåhökens *Circus cyaneus* förekomst i Sverige vintern 1969-70. *Vår Fågelv.* 29:270-274.

Hans Källander, Sven G. Nilsson, Sören Svensson, Zoologiska avdelningen, Ekologihuset, S-223 62 Lund

De sena
gelfauna
gråsiska
rande i
carbure.

Detta
en utför
betonas
ka inve
rapporte
téerna p
ter med

Även
torde va
talar all
kontiner
sprung ä
rad pop
1900-tal
pandera
till kust
första i
1954, oc
finns do
Det drö
uppmärl
och Ha
Jängs V
bro (197
sen par.
centrala
fortfarar

Tyvär
kontiner
konstate
ken mec
fåglar, r
göras (i
observer
rad och i
staterade
flygga ju